

Μάθημα 4

Πώς επιτυγχάνεται η βιωσιμότητα; Τρόποι εξισορρόπησης στόχων και υπέρβαση συγκρούσεων

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι **μαθησιακός στόχος** υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι **δραστηριότητες για τους μαθητές**, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού υποστηρίζει** την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο **προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου** δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Ανάλυση και κριτική: Αναστοχασμός της εμπειρίας με εννοιολογική ανάλυση.
Μαθησιακός στόχος	Τα κίνητρα επηρεάζουν δυναμικά τη συμπεριφορά μας. Η επίδρασή τους είναι δυνατόν να ελεγχθεί με κανόνες (εξωτερικά) ή με υπευθυνότητα (αυτοέλεγχος). Έννοιες: κίνητρο, δίλημμα.
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές συνδέουν στην πράξη έννοιες με τις προσωπικές τους εμπειρίες.
Πηγές και υλικό	Φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2.
Μέθοδος	Παρουσιάσεις, συζήτηση σε ολομέλεια, σχολιασμός από τον/την εκπαιδευτικό.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	1. Οι μαθητές ανακοινώνουν τα σχόλιά τους. (10 λεπτά)
	2. Οι μαθητές συζητούν για την επίδραση των κινήτρων στη συμπεριφορά τους. (15 λεπτά)
	3. Οι μαθητές συζητούν δύο βασικές προσεγγίσεις ώστε να λύσουν το δίλλημμα κέρδους-βιώσιμων επιλογών. (15 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Σ' αυτό το μάθημα, οι μαθητές εφαρμόζουν την έννοια των κινήτρων ώστε να αναλύσουν τη συμπεριφορά τους στο παιχνίδι του ψαρέματος. Ο τρόπος που είναι στημένο το παιχνίδι προέτρεψε τους μαθητές να εστιάσουν στον στόχο της αύξησης του βραχυπρόθεσμου κέρδους, ανεξάρτητα από τις συνέπειες που είχε για τους άλλους ψαράδες ή για την κοινή αλιευτική πηγή.

Σε αυτό το καταληκτικό μάθημα, οι μαθητές συζητούν τρόπους ελέγχου των κινήτρων που έχουν αντιπαραγωγικές συνέπειες. Υπάρχουν δύο πρόσφοροι τρόποι: πρώτον, με πολιτικά μέσα (εξουσιαστική προσέγγιση), όπου κανόνες και νόμοι επιπρέπουν ή απαγορεύουν τρόπους συμπεριφοράς. Εδώ, η ανταμοιβή και η τιμωρία αποτελούν μέσα επιβολής. Δεύτερον, τα άτομα ελέγχουν τη συμπεριφορά τους, αναλαμβάνοντας ευθύνες. Οι μαθητές συζητούν ποια προσέγγιση προκρίνουν.

Η εργασία στο σπίτι είναι σημαντική για διάφορους λόγους: οι μαθητές αναστοχάζονται και καταγράφουν το αποτέλεσμα του προηγούμενου μαθήματος. Παίρνουν τον λόγο στην έναρξη αυτού του μαθήματος και εμπλέκονται ενεργά ευθύς εξ αρχής. Ο/η εκπαιδευτικός παίρνει ανατροφοδότηση για τις έμπειρες της και τις κατάλαβαν οι μαθητές του, γεγονός που τον καθοδηγεί για τη συνέχεια που θα δώσει (κονστρουκτιβιστική μάθηση και μαθητοκεντρική καθοδήγηση).

Περιγραφή του μαθήματος

Στάδιο 1: Οι μαθητές ανακοινώνουν τις σκέψεις τους

Ο/η εκπαιδευτικός συνδέει το θέμα του μαθήματος με τις βασικές ερωτήσεις

Οι μαθητές, για το σημερινό μάθημα, έχουν ετοιμάσει τις απόψεις τους για τη μία ή και τις δύο βασικές ερωτήσεις που τους δόθηκαν ως εργασία για το σπίτι. Με τον τρόπο αυτό, έχοντας σκεφτεί από πριν, οι μαθητές έχουν δημιουργήσει το εννοιολογικό πλαίσιο για το σύνολο του μαθήματος (κονστρουκτιβιστική μάθηση).

1. Εξηγείστε τους λόγους για τους οποίους είναι δύσκολο να επιτευχθούν δύο ή περισσότεροι στόχοι βιωσιμότητας ταυτόχρονα. Αναφερθείτε στο φυλλάδιο για τους μαθητές 4.2 και στη συζήτησή μας στην τάξη.
2. Εξηγείστε τους λόγους για τους οποίους οι περισσότεροι φορείς εμμένουν στον στόχο του ατομικού κέρδους, ακόμα και όταν είναι εμφανείς οι καταστροφικές του συνέπειες.

Αν θέλετε, μπορείτε να αναφερθείτε σε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Θα πρέπει να απαντήσετε γραπτά.

Ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει το θέμα του μαθήματος: πώς μπορούμε να πετύχουμε τη βιωσιμή ανάπτυξη; Το γράφει στον πίνακα και δίνει τον λόγο στους μαθητές, που ανακοινώνουν τις απόψεις τους πρώτα για τη μία και μετά για την άλλη ερώτηση.

1^η ερώτηση: στόχοι βιωσιμότητας

Οι μαθητές πιθανώς έχουν σκεφτεί το παρακάτω πρόβλημα: ενώ οι στόχοι της βιωσιμότητας εναρμονίζονται, μερικοί αλληλοαναρρούνται. Για παράδειγμα, η προστασία του περιβάλλοντος ταιριάζει με την ευθύνη για τις επερχόμενες γενιές και το σύνολο της ανθρωπότητας (παγκόσμια προοπτική, ενότητα του κόσμου). Αυτοί οι στόχοι τίθενται σε κίνδυνο αν η τωρινή γενιά προσπαθεί να αυξήσει βραχυπρόθεσμα το κέρδος (οικονομία). Η κοινωνία (ο στόχος της ισοκατανομής) και η οικονομία (η αύξηση του προϊόντος και της παραγωγικότητας) είναι δυνατόν να ταιριάζουν, αλλά σε πολλές περιπτώσεις είναι αταίριαστες.

Το σενάριο στο παιχνίδι του ψαρέματος περιέγραψε τη χειρότερη περίπτωση, όπου όλα πήγαν στραβά. Ακόμη και τα πλουσιότερα ψαροχώρια αντιμετώπισαν οικονομική πτώση.

Οι μαθητές ίσως αναφερθούν στις προσπάθειες εναρμονισμού της οικονομικής ανάπτυξης με την προστασία της φύσης: με ανακύκλωση απορριμάτων, χρήση αιολικής, ηλιακής και υδάτινης ενέργειας (γεννητριών), ακόμη και ηλεκτρικά αυτοκίνητα.

2^η ερώτηση: ο στόχος της ατομικής ευημερίας

Οι μαθητές πιθανώς να έχουν σκεφτεί το παρακάτω πρόβλημα: στο παιχνίδι, «νικητής» αναδείχτηκε το χωριό που είχε τα περισσότερα αλιεύματα. Δεν δόθηκε μεγάλη προσοχή στην ευθύνη για το περιβάλλον.

Σε κάθε γύρο, ο/η εκπαιδευτικός δίνει τον λόγο σε 6 έως 10 μαθητές. Όταν ολοκληρωθεί η εικόνα, οι μαθητές προσπαθούν να κωδικοποιήσουν όσα άκουσαν. Το αποτέλεσμα μπορεί να μοιάζει με τα όσα περιγράφηκαν εδώ, μπορεί όμως και να είναι διαφορετικό. Αν οι μαθητές διαφωνούν, θα πρέπει να το πουν.

Στάδιο 2: Οι μαθητές συζητούν για την επίδραση των κινήτρων στη συμπεριφορά τους

Ο/η εκπαιδευτικός με λίγα λόγια παρουσιάζει δύο έννοιες που θα βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν τη συμπεριφορά τους στο παιχνίδι του ψαρέματος.

Στο παιχνίδι, έπαιξε μεγαλύτερο ρόλο η αύξηση του ψαρέματος με σκοπό περισσότερο ατομικό κέρδος, ενώ, κυριολεκτικά, δεν δόθηκε η ίδια σημασία στην ευθύνη για το περιβάλλον και την ευημερία των άλλων, δίνοντας ένα ξεκάθαρο μήνυμα. Αυτό το είδος της λεπτής επιρροής που μας κάνει να συμπεριφερόμαστε με συγκεκριμένο τρόπο, χωρίς παράλληλα να μας υποχρεώνει, ονομάζεται **κίνητρο**.

Στο σημείο αυτό ο/η εκπαιδευτικός σταματάει, και ζητά από τους μαθητές να σκεφτούν για τα κίνητρα στην καθημερινότητά τους. Παραδείγματα που μπορεί να προκύψουν είναι τα ακόλουθα:

- Αν η ποιότητα είναι σχεδόν ίδια, τείνουμε να αγοράζουμε τα φθηνότερα προϊόντα.
- Προσπαθούμε να πάρουμε καλούς βαθμούς στο σχολείο.
- Οι γονείς τάζουν διάφορα πράγματα στα παιδιά τους αν πάρουν καλούς βαθμούς.
- Οι ασφαλιστικές εταιρίες δίνουν μπόνους στους πελάτες τους αν δεν κάνουν χρήση της ασφάλειας για κάποιο χρονικό διάστημα.
- Αν γίνεις συνδρομητής, ή αν πείσεις κάποιον φίλο σου να γίνει συνδρομητής σε κάποιο περιοδικό, παίρνεις δώρο.
- Κάποιοι δε θέλουν να μεθύσουν γιατί φοβούνται πως θα χαλάσουν την εικόνα τους.

Οι μαθητές ή ο/η εκπαιδευτικός, μετά τα παραδείγματα, συνοψίζουν σε συμπεράσματα.

Τα παραδείγματα δείχνουν ξεκάθαρα πως τα κίνητρα σχετίζονται με τα συμφέροντά μας. Τις περισσότερες φορές σχετίζονται ξεκάθαρα με χρήματα, αλλά επίσης με την επιθυμία μας να πετύχουμε ή να γίνουμε αποδεκτοί από τους άλλους. Οι ανταγωνιστικές οικονομικές αγορές βασίζονται κυρίως στα κίνητρα. Το κίνητρο του κέρδους βρίσκεται στην καρδιά της ανταγωνιστικής ελεύθερης αγοράς. Οπότε, δεν αποτελεί έκπληξη αν οι μαθητές αναφερθούν στα κίνητρα που τους είναι περισσότερο οικεία.

Στάδιο 3: Οι μαθητές συζητούν για δύο βασικές προσεγγίσεις που αποτειρώνται να λύσουν το δίλημμα-βιωσιμότητα ή κέρδος

Ο/η εκπαιδευτικός προσθέτει μια δεύτερη οδηγία που σχετίζεται με την έννοια του διλήμματος. Ένα από τα πιο ισχυρά κίνητρα είναι αυτό της αύξησης του κέρδους. Αν όλοι χρησιμοποιήσουν αυτό το κίνητρο,

γνωρίζουμε πως από πλευράς βιωσιμότητας, οι επιπτώσεις θα είναι καταστροφικές. Οπότε, βρισκόμαστε σε δίλημμα. Ενώ ξέρουμε πως θα έπρεπε να κάνουμε κάτι για να προστατεύσουμε τους κοινούς πόρους, αν το προσπαθήσουμε, θα αποτύχουμε και θα καταλήξουμε φτωχότεροι από τους άλλους. Άρα, επιστρέφουμε στον στόχο του κέρδους, φοβούμενοι τα χειρότερα. Αυτή η κατάσταση, όπου κάνουμε κάτι εντελώς λάθος, ανεξάρτητα από το τι διαλέγουμε –όντας υποχρεωμένοι να διαλέξουμε- ονομάζεται δίλημμα.

Οι πρώτες ερωτήσεις των μαθητών θα αφορούν την κατανόηση του όρου. Μόλις συμφωνήσουν με την παραδοχή πως το κίνητρο του κέρδους στην αρχική φάση του παιχνιδιού του ψαρέματος ήταν ισχυρό, πιθανώς θα οδηγηθούν στην ερώτηση πώς να ξεπεράσουν την καταστροφική του πιθανότητα. Στο σημείο αυτό είναι σημαντική η εμπειρία τους στο παιχνίδι. Κατάφεραν οι μαθητές να ελέγξουν ή να συντονίσουν την αλιευτική τους πολιτική; Ακόμη κι αν απέτυχαν, ποιες λύσεις προτάθηκαν; Τι θα πρότειναν τώρα, μετά το παιχνίδι;

Γενικά, είναι αναμενόμενο να παρουσιαστούν δύο κατηγορίες σκέψεων, αν και δεν είναι πιθανόν να ανταποκρίνονται στο σύνολο των ζητημάτων που παρουσιάζει η παρακάτω ιδεατή περιγραφή:

- *H αυταρχική προσέγγιση:* οι ψαράδες χρειάζονται ένα σύνολο κανόνων και νόμων και ένα σύστημα ελέγχου και κυρώσεων, που να τούς επιβάλλει τι πρέπει να κάνουν. Οι ψαράδες ελέγχονται από έναν φορέα ανώτερο από αυτούς, -πιθανότατα μια κυβέρνηση- που παράλληλα θα προσδιορίζει τους στόχους της βιωσιμότητας. Σ' αυτή την περίπτωση, η ελευθερία να μπορεί να ακολουθήσει κάποιος κίνητρα κέρδους θα ήταν αυστηρά περιορισμένη.
- *H προσέγγιση που βασίζεται σε κοινή σύμβαση:* οι ψαράδες συνυπογράφουν κοινή σύμβαση με κανόνες ή αρχές συμπεριφοράς και πιθανώς και βιώσιμους στόχους. Είναι πιθανό να συμφωνήσουν σε ένα σύστημα ελέγχου και κυρώσεων.

Ποια από τις δύο δυνατότητες προτιμούν οι μαθητές; Αν έχει μείνει λίγος χρόνος, ο/η εκπαιδευτικός ζητά να σηκώσουν χέρια, και ένας ή δύο μαθητές από κάθε πλευρά να αιτιολογήσουν την προτίμησή τους. Αν το επιτρέπει ο χρόνος, μπορεί να γίνει συζήτηση. Είναι πιθανόν οι μαθητές να υπογραμμίσουν πως το αδύνατο σημείο της ιεραρχικής και εξουσιαστικής προσέγγισης είναι πως ένας φορέας δε μπορεί από μακριά να κατανοήσει πλήρως τους βιώσιμους στόχους. Η προσέγγιση της κοινής σύμβασης έχει τα δυνατά της σημεία, αλλά είναι πιθανό να πάσχει στην επιβολή κυρώσεων για παραβάσεις. Είναι δύσκολο οι ψαράδες να αστυνομεύουν ο ένας τον άλλον, αφού είναι ισότιμοι συνεργάτες.